

Ίστορία τῶν Πομάκων

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα / Κοινωνιολογικά (κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα)

Στήν όροσειρά τής Ροδόπης τόσο από τήν Βουλγαρική πλευρά όσο και από τήν έλληνική, ζεϊ από τήν αρχαιότητα μία ιδιόμορφη και παρεξηγημένη φυλή, οί Πομάκοι. Οί Πομάκοι, κατοικοϋν στή Θράκη στόν όρεινό όγκο τής Ροδόπης έδω και χιλιάδες χρόνια. Ή όροσειρά Ροδόπη βρίσκεται στό μεγαλύτερο μέρος της μέσα στή Βουλγαρία και οί περισσότεροι Πομάκοι ζοϋν εκεί ένω ή πλειοψηφία τους στήν Έλλάδα βρίσκεται στό νομό Ξάνθης. Ό πληθυσμός τών Πομάκων υπολογίζεται γύρω στίς 350.000 από αύτούς όμως μόνο οί 36.000 (άπογραφή 1991) κατοικοϋν στήν Έλλάδα (23.000 στό νομό Ξάνθης, 11.000 στό νομό Ροδόπης, 2.000 στό νομό Έβρου). Οί υπόλοιποι βρίσκονται στή Βουλγαρία.

Οί Βούλγαροι, στηριζόμενοι βασικά στό γλωσσικό τους ίδίωμα, τούς διεκδικοϋν σάν Βούλγαρους, ένω οί Τουρκοί, στηριζόμενοι στό γεγονός ότι εϊναι μουσουλμάνοι, τούς θεωροϋν Τούρκους. Κατά τούς Ρουμάνους, οί Πομάκοι εϊναι άπομεινάρι αρχαίου θρακικοϋ φύλου τό όποϊο διαδοχικά έκρωμαϊστηκε, έκσλαβίστηκε και έξισλαμίστηκε.

Ή συνεχής και έπίμονη πλύση έγκεφάλου, πού τούς γίνεται άλλοτε από τήν Βουλγαρία και άλλοτε από τήν Τουρκία, συνοδευόμενη από τήν μόνιμη άδιαφορία τής Έλλάδας έχει συντελέσει, ώστε αύτοί οί άνθρωποι νά έχουν χάσει τίς έθνικές τους ρίζες και νά πλέουν σ' ένα πέλαγος χωρίς πυξίδα έθνικοϋ προσανατολισμοϋ.

Ή προέλευση τής λέξης «Πομάκος»

Πολλοί προσπάθησαν νά ἐρμηνεύσουν ἐτυμολογικά τή λέξη «Πομάκοι» μέ ἐπικρατέστερη ἄποψη αὐτή τῶν Βουλγάρων, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ προέλευση τῆς λέξης ὀφείλεται στό ρῆμα romaγam πού σημαίνει βοηθῶ. Οἱ Βούλγαροι ἀποκαλοῦσαν τούς Πομάκους «πομαγκάστ» δηλαδή βοηθούς, ὑποτελεῖς, βασανισμένους, δούλους, χωρίς δική τους ἀτομική καί συλλογική ὄντοτητα. Κατά μία ἑλληνική ἐκδοχή, προέρχεται ἀπό τό ἀρχαιοελληνικό ἵππομάχος. Ἦταν αὐτοί πού ἀπάρτιζαν τό φοβερό ἵππικό τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Κατά μία ἄλλη ἑλληνική ἐρμηνεία, ἡ λέξη προέρχεται ἀπό τό ἑλληνικό Πομάξ (πότης) ἐξαιτίας τῆς παλιᾶς συνήθειας τῶν Θρακῶν νά πίνουν πολύ. Οἱ ἴδιοι ὅμως οἱ Πομάκοι τή θεωροῦν προσβλητική καί ὑβριστική ὀνομασία καί θέλουν νά αὐτοαποκαλοῦνται «Ἀχριάν», δηλαδή «Ἀγριάνες», ὄνομα ἀρχαίας θρακικῆς φυλῆς, πού κατοικοῦσε στά ἄγωνα κι ὄρεινά μέρη τοῦ ὄρους Σκόμιο καί στή Βορειοδυτική Ροδόπη καί πού λέγονταν κι ἄλλιῶς «Ἀγρίες», «Ἀγραῖοι» κι «Ἀγριεῖς». Φημίζονταν σάν ἐπιδέξιοι ἀκοντιστές. Συμπερασματικά μποροῦμε νά ποῦμε, σύμφωνα μέ τίς ἔρευνες τῶν ἐθνολόγων, ὅτι οἱ Πομάκοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Θρακῶν. Τήν ἄποψη, ὅτι δηλαδή οἱ Πομάκοι κατάγονται ἀπό τήν ἀρχαία ἑλληνική φυλή, παρουσίασαν καί τό 1946 στόν ΟΗΕ καί στούς Ἀμερικανούς οἱ ἴδιοι οἱ Πομάκοι (Ἑλλάδας καί Βουλγαρίας) καί ζήτησαν σάν Ἕλληνες νά ἐνταχθοῦν μέ τούς Ἕλληνες στήν Ἑλλάδα.

Οἱ Πομάκοι εἶναι κατά τήν πλειοψηφία ὑψηλοί, ξανθοί, γαλανομάτηδες, δολιοκέφαλοι, φιλοπρόοδοι, δέν ἔχουν μογγολικά χαρακτηριστικά καί κατοικοῦν στά ὄρεινά τῆς Θράκης τῆς Δυτικῆς Θράκης. Ἐπίσης, ἡ ἐθνολογική ἔρευνα ὑποστηρίζει βασίμως, ὅτι οἱ σλαβόφωνοι Πομάκοι εἶναι ἀπόγονοι, στή συντριπτική τους πλειοψηφία, αὐτόχθονος πληθυσμοῦ. Ἐξάλλου, αἱματολογική ἐξέταση σέ 1.030 κατοίκους στά χωριά Ἐχίνος, Σάτραι, Ὠραῖον, Μελίβοια καί Κοτύλη, δηλαδή τό 1/20 τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῶν Πομάκων 4, διαπιστώνει αἱματολογική συγγένεια Πομάκων καί Ἑλλήνων σέ ποσοστό 50-70%. Ἀλλά καί ξένοι ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Πομάκοι εἶναι ἐξισλαμισμένοι καί ἐκσλαβισθέντες γλωσσικῶς, ἀπόγονοι ἢ τά τελευταῖα ὑπολείμματα τῶν ἀρχαίων Θρακῶν καί ὅτι ἔχουν φλέβα ἑλληνική.

Γραπτά μνημεῖα τῆς γλώσσας τῶν Πομάκων, ὅπως καί τῆς γλώσσας ὄλων τῶν ἀρχαίων θρακικῶν φυλῶν δέν ὑπάρχουν. Εἶναι δηλαδή ἡ γλώσσα ὀμιλούμενη, ἀλλά μή γραφόμενη. Ὅλοι γενικά οἱ Πομάκοι τῆς ἑλληνικῆς ὄρεινῆς Ροδόπης μιλοῦν τήν πομακική γλώσσα, ἕνα γλωσσικό ἰδίωμα σλαβικό, συγγενικό μέ τή βουλγαρική γλώσσα (χωρίς οἱ Πομάκοι νά αἰσθάνονται Βούλγαροι ἢ Σλάβοι), πού διασώζει ὅμως πολλές ἑλληνικές λέξεις, ἴσως καί πολλές θρακικές κι ἔχει ἀνάμεσα κι ὀρισμένες τουρκικές λέξεις, πράγμα πού συμβαίνει σέ ὅλες τίς γλώσσες τῶν Βαλκανίων, πού ζυμώθηκαν ἀναγκαστικά μέ τήν τουρκική γλώσσα, μέσα σέ τόσους

αίωνες τουρκικής κατάκτησης. Παρατηρείται ότι η πομακική γλώσσα στην ανατολική περιοχή της Δυτικής Θράκης έχει επηρεασθεί από την τουρκική γλώσσα, ενώ αντίθετα στο δυτικό τμήμα της από τη βουλγαρική. Πάμπολλες είναι οι ελληνικές λέξεις - και μάλιστα οι αρχαιοπρεπεϊς, γεγονός που ενισχύει την άποψη για την αρχαία καταγωγή των Πομάκων και τη συγγενειά τους με τους Έλληνες.

Μέχρι και το τέλος του 20ού αιώνα, που η πομακική γλώσσα ήταν άγραφη, πολλοί άνθρωποι προσπαθούν να την καταγράψουν, με πρωτοπόρο τον Πομάκο Ριτβάν Καραχότζα.

Τό 1996 εκδόθηκε από τις εκδόσεις «Αΐγειρος» της Θεσσαλονίκης, με τη χορηγία και ήθική συμπαράσταση του Πρ. Έμφιετζόγλου, τό τρίτομο έργο για την πομακική γλώσσα που έκπονήθηκε υπό την έποπτεία και την ένεργό συμμετοχή του δασκάλου Πέτρου Θεοχαρίδη. Τό έργο περιλαμβάνει έλληνο-πομακικό και πομακο-έλληνικό λεξικό και γραμματική της πομακικής γλώσσας. Γράφτηκαν επίσης, γραμματικές, παραμύθια, έφημερίδες, τραγούδια.

Έπισημαίνεται ότι οι ελληνικές λέξεις είναι ουσιαστικά και ρήματα, ώστε δέν μπορούν να θεωρηθούν απλά δάνεια, δεδομένης της θεμελιώδους σημασίας των ουσιαστικών και ρημάτων σε κάθε γλώσσα. Έξάλλου, μεταξύ Διδυμοτείχου και Όρτακιόι υπήρχαν αποκλειστικά έλληνόφωνοι Πομάκοι γνωστοί με την όνομασία Μάρηδες και Γραβανίτες. Ένδεικτικά παρατίθεται κατάλογος με λέξεις ελληνικών ρημάτων και ουσιαστικών: Ρήματα: αργάσβαμ = εργάζομαι, αρέσβαμ = άρέσκομαι, αρνήσβαμ = άρνούμαι, αφορίσβαμ = άφορίζω, βιάσβαμ = βιάζομαι, βολιάσβαμ = έμβολιάζω, βουλώσβαμ = βουλώνω, ζαπικάσουςβαμ = άπεικάζω, ζηλώσβαμ = ζηλεύω, ζυβγκαρωςβαμ = ζευγαρώνω, άκτοικιάσβαμ = κατοικώ, κερντίσβαμ = κερδίζω, κινήσβαμ = κινώ, λειψούσβαμ = λείπω, μαρτυρήσβαμ = μαρτυρώ, μοιάζαμ = μοιάζω, ορίσβαμ = όρίζω, πατάξαμ = πατάσσω, νταπαιντέφαμ = παιδεύω, νταπάφαμ = παύω, στοιβάσβαμ = στοιβάζω τυπωσβαμ = τυπώνω, φτάσβαμ = φθάνω κ.λ.π. Ουσιαστικά: αργκάτ = εργάτης, βλαστάρ = βλαστάρη, γκωνία = γωνία, ντρούμ = δρόμος, έντρο = άδρός, εγκρίστρα = άγκιστρο, κεραμή = κεραμίδι, κλωβία = κλουβί (κλωβός), κουμίν = κάμινος, κρομμύντ = κρομμύδι, παιντεψία = παιδείυση, παϊπελ = παιπάλη (δηλαδή σκόνη), παναγκύρ = πανηγύρι, παρασπούρ = παρασπόρι, πέλκα = πέλεκυς σκύφαλα = σκύβαλα, στόμνα = στάμνα, σύνορ = σύνορο, φυτάρια = φύτρο, χρομούλ = χειρόμυλος, χορό = χορός κ.λ.π. Από έρευνα του Κ. Μητσάκη, διαπιστώθηκε ότι στά Πομάκικα συναντούμε τό γνωστό τραγούδι Γεφύρι της Άρτας. Τραγούδι ευρύτερα γνωστό, με ρίζες πολύ πριν από τη μάχη του Ματζικέρτ (1071), στην Ελλάδα. Οι Πομάκοι άπομονωμένοι γεωγραφικά, κοινωνικά και πολιτιστικά,

διατήρησαν τήν πιό ἀρχαία μορφή τοῦ τραγουδιοῦ πού συγγενεύει μέ τήν παραλλαγή τῆς Καππαδοκίας, ὅπου ἀρχικά γεννήθηκε.

Ὁ ἐξισλαμισμός τῶν Πομάκων

Ἀπό τούς Κώδικες τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, προκύπτει ὅτι τά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα (τό 1628 κατά τούς Βούλγαρους, κατ' ἄλλους τό 1636 - 1672) οἱ πρόκριτοι τῶν πομάκων, γιά λόγους ἐπιβίωσης ἀποφάσισαν ὁμαδικό ἐξισλαμισμό. Τό γεγονός αὐτό ἀποδέχονται καί οἱ ἱστορικοί, ὁ Τσέχος K. Jerecek καί ὁ Βούλγαρος πρώην πρεσβευτής στήν Ἑλλάδα (ἐλληνικῆς καταγωγῆς ἀπό τήν μητέρα του), πρόεδρος τῆς βουλγαρικῆς βουλῆς N. Todorov. Εἰδικότερα, κατά τόν προαναφερθέντα Τσέχο ἱστορικό, ὁ ἐξοπλισμός πού ἄρχισε σταδιακά τόν 16ο αἰώνα ἐπί Σελίμ Α (1512 -1520), ὁλοκληρώθηκε ἐπί Μεχμέτ Δ (1641 - 1661).

Τότε οἱ πρόκριτοι τῶν Πομάκων παρουσιάσθηκαν στίς ἀρχές τῆς Φιλιππουπόλεως καί γνωστοποίησαν τήν ἀπόφασή τους νά προσχωρήσουν στό ἰσλάμ. Ὁ Τοῦρκος διοικητής φοβήθηκε τό σκάνδαλο καί τούς παρέπεμψε στό Μητροπολίτη Φιλιππουπόλεως Γαβριήλ (1636 - 1672). Ὁ τελευταῖος προσπάθησε νά τούς ἀποτρέψει, ἀλλά προσέκρουσε στήν ἀπόφασή τους νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν τουρκική καταπίεση καί νά ἐκδικηθοῦν γιά τήν παλαιά βουλγαρική καταδυναστευσή τους. Κατά τήν παράδοση τῶν Ἑλλήνων τῆς Φιλιππουπόλεως, ἡ περιτομή ἔγινε πανηγυρικά στό παλαιό τζαμί κοντά στό Διοικητήριο. Μέ τήν ἐπιστροφή τους στή Ροδόπη ἐξισλαμίσθηκαν καί οἱ ὁμόφυλοί τους.

Ὁ Μέγας Βεζίρης Μεχμέτ Κιοπουρλού κατεδάφισε 218 ἐκκλησίες καί 336 παρεκκλήσια, τῶν ὁποίων ἐρείπια ἀνευρίσκονται σήμερα στά πομακοχώρια. Μόνη ἡ ὑπαρξη τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Πομάκοι ἦταν χριστιανοί. Κατά τήν βουλγαρική παράδοση, οἱ Τοῦρκοι, ἐπί Μεχμέτ Κιοπουρλού, ἀπέιλησαν τούς Πομάκους λέγοντας: ἢ γίνεσαι μουσουλμάνος ἢ σοῦ παίρνω τό κεφάλι. Τό 1656 οἱ δυνάμεις τοῦ Μεχμέτ πασᾶ εἰσέβαλαν στήν περιοχή τοῦ Τσέπνι. Ὁ πασάς διέταξε νά τοῦ φέρουν ὅλους τους προκρίτους. Τούς κατηγορήσε ὅτι ἀντιστέκονταν καί ἐπαναστατοῦσαν. Γί αὐτό εἶναι ἀνάγκη νά σᾶς σκοτώσω ἢ νά δεχθεῖτε τό ἰσλάμ τούς εἶπε. Οἱ γενίτσαροι περίμεναν ἔτοιμοι μέ τά γυμνά τους γιαταγάνια νά τούς ἀποκεφαλίσουν. Ἔτσι, κατά τήν βουλγαρική παράδοση, ἐξισλαμίσθηκαν. Παρά τόν ἐξισλαμισμό τους οἱ Πομάκοι διατήρησαν χριστιανικά ἔθιμα, μέχρι σήμερα, ὅπως τό σταύρωμα τοῦ βρέφους στήν κούνια του προτοῦ κοιμηθεῖ, καί τῆς ζύμης ἀμέσως μετά τό ζύμωμα. Τό κύριο ὄνομα Ἡλίας εἶναι διαδεδομένο μεταξύ τῶν Πομάκων τοῦ Ἐχίνου καί τῆς Κοτύλης. Κατά τόν Τσέχο ἱστορικό καί γλωσσολόγο τοῦ περασμένου αἰώνα Λεοπόλδο Γκάιτλερ, ὁ Ἅγιος Δημήτριος εἶναι ὁ πιό ἀγαπητός ἀπό μηχανῆς θεός γιά ὅλες τίς δύσκολες στιγμές. Ἐπαινεῖται τό χρυσό βιβλίο (Εὐαγγέλιο), οἱ σταυροί, ἡ στροφή πρὸς τόν χριστιανισμό καί ἡ ἀνέγερση

ἐκκλησιῶν καί μοναστηριῶν. Ὅλα αὐτά τά ἐξυμνοῦν οἱ μωαμεθανοὶ Πομάκοι. Ἐπίσης, μέχρι τήν ἀπελευθέρωσή τους ἀπό τά ἑλληνικά στρατεύματα, πολλοί ἦσαν οἱ κρυπτοχριστιανοὶ Πομάκοι.

Μνημονεύεται ἡ περίπτωση τοῦ κρυπτοχριστιανοῦ Πομάκου Γιουσούφ στό χωριό Κέχρος Ροδόπης πού διατηροῦσε σέ μπαῦλο τά ράσα καί τίς εἰκόνες τοῦ ἱερέα παπποῦ του. Σήμερα ἡ Τουρκική προπαγάνδα τούς ἐκβιάζει νά προσλαμβάνουν Τουρκικά ὀνόματα. Οἱ συνοικισμοί στόν Ὠραῖον Ξάνθης, Τεοτόκα (ἀπό τό Θεοτόκος) καί Σταματέσκο (ἀπό τό Σταμάτιον), ἡ ὁ κεντρικός συνοικισμός στήν κοινότητα Κέχρου Ροδόπης πού λέγονταν Μαρικόζ (ἀπό τό Καυδιά τῆς Μαρίας Παναγίας ὅπου ἀνάβλυζε ἀγίασμα) ἀλλά καί πρωτοχριστιανική πίττα μέ τό νόμισμα, ἀποτελοῦν σημεῖα πού μαρτυροῦν τό χριστιανικό παρελθόν τῶν Πομάκων. Μεταξύ τῶν Πομάκων διατηρεῖται ὡς παράδοση ὅτι τόν ἐξισλαμισμό δέν τόν δέχθηκαν νέες του χωριοῦ Πάχνη, καί μερικές ἀπό αὐτές ἔπασαν χορεύοντας σέ παρακείμενο βάραθρο, πρόδρομοι τῶν Σουλιωτισσῶν. Ἡ μυστικιστική ἰσλαμική ζωή δέν ἤκμασε στήν περιοχή τῶν Πομάκων, οὔτε καί στήν ἰσλαμική τέχνη ρίζωσε. Ἡ τελετουργική σχέση τῶν Πομάκων μέ τήν θρησκεία τους εἶναι πρωτόγονη. Ἴσως γιά τό λόγο αὐτό, ἡ προσπάθεια τῶν Βουλγάρων γιά βίαιο ἐκχριστιανισμό τῶν Πομάκων τό 1920 - 1930 εἶχε κάποια ἀποτελέσματα.

Οἱ προσπάθειες τῶν Πομάκων νά ἐνωθοῦν μέ τήν Ἑλλάδα

Στίς ἀρχές τοῦ 1878, ἐν ὄψει τοῦ διεξαγόμενου Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου, ὁ ὑπόδουλος ἑλληνισμός τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ἠπείρου καί Κρήτης ὀργάνωσε ἐπαναστατικά κινήματα. Οἱ Πομάκοι, στήν ὀρεινή περιοχή τῆς Ροδόπης, ὀργάνωσαν καί αὐτοὶ ἐπαναστατικό κίνημα κατά τῆς Τουρκίας προσβλέποντας νά μεταπέσουν στήν ἑλληνική κυριαρχία παρά στή βουλγαρική. Ἄλλωστε οὐδέποτε ἔτρεφαν φιλοβουλγαρικά αἰσθήματα. Ἀπόδειξη περί τούτου ἀποτελεῖ τό γεγονός ὅτι οἱ Πομάκοι συνέπραξαν μέ τούς Τούρκους στήν κατάπιξη τῆς βουλγαρικής ἐπαναστάσεως τοῦ 1875.

Ὅταν διαπίστωσαν ὅτι ἦταν ἀνέφικτη ἡ μετάπτωσή τους στήν ἑλληνική κυριαρχία καί ὅτι ἀντιθέτως ἡ περιοχή τους περιλαμβανόταν στή Μεγάλη Βουλγαρία τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἀπέκλεισαν ἐνόπλιως ὅλες τίς διόδους τῆς Ροδόπης καί ἵδρυσαν τήν Αὐτόνομη Πομακική Δημοκρατία, ἡ ὁποία περιελάμβανε 21 χωριά. Στήν ἐνέργειά τους αὐτή, οἱ Πομάκοι ὑποκινήθηκαν ἀπό Οὔγγρους καί Ἄγγλους ἀξιωματικούς πού ἔφθασαν στήν περιοχή τῶν Πομάκων μέσω Καβάλας. Καί τοῦτο, διότι τά συμφέροντα τῆς Αὐστροουγγαρίας καί τῆς Ἀγγλίας συνέπιπταν στήν ἀποτροπή τῆς ἐπεκτάσεως πρός νότο τῆς Ρωσίας. Ἀνάχωμα στή ρωσική κάθοδο ἀποτελοῦσε ἡ Αὐτόνομη Πομακική Δημοκρατία.

Οι Πομάκοι τῆς Δράμας, στῆς 7 Μαρτίου 1878, ἀδελφοποιήθηκαν (ἀρχαῖο ἐλληνικό ἔθιμο) καί ἀποφάσισαν νά δράσουν. Ἐκφράσθηκαν μέ συμπάθεια πρὸς τὰ ἐλληνικά ἐπαναστατικά κινήματα τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καί Μακεδονίας καί δήλωσαν ὅτι προτιμῶσι νά τεθῶσιν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καί μείνωσιν εὐχαρίστως εἰς τὰς ἐστίας των. Ἡ Πομακική Δημοκρατία διατηρήθηκε μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρουμελίας στή Βουλγαρία τὸν Σεπτέμβριο 1885. Σέ προηγούμενο δημοσίευμα (Ἀκτίνες Φεβρ. 1995, σελ. 51), ἔγινε μνεῖα τοῦ διαβήματος τῶν μουσουλμάνων βουλευτῶν (Πομάκων καί Τουρκογενῶν) τῆς Δύτ. Θράκης στή Βουλγαρική Βουλή τὸ 1919, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐξέφραζαν τὴν ἐπιθυμία τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ βουλγαρικό ζυγὸ καί γι' αὐτὸ ζητοῦσαν τὴ Διασυμμαχική κατάληψη τῆς Δυτ. Θράκης. Ὅπως μαρτυρεῖται, ὁ Πομάκος δικηγόρος - δημοσιογράφος Μεχμέτ Τεφρὶκ ἀφηγήθηκε στὸν Γάλλο δημοσιογράφο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Λεὼν Σαβατζιάν (Leon Sauadzian) τὰ δεινὰ τῶν Πομάκων ὑπὸ τὴ βουλγαρική κατοχή, πού καταχωρήθηκαν στὸ βιβλίον τοῦ *En Trace Occidentale*.

Οἱ Πομάκοι, μαζί μέ τούς ἄλλους μουσουλμάνους ὁδηγήθηκαν στὸ ἀνωτέρω διάβημα διότι ἤθελαν νά ἐνταχθοῦν στὸν ἐλληνικό χῶρο καί ὅπως ἰσχυρίζονταν στὸ ὑπόμνημα, τῆς Δυτ. Θράκης εἶχαν πάντοτε φιλελεύθερες διαθέσεις ἀπέναντί τους καί ἦσαν μέλη ἑνὸς ἔθνους πού συμφωνοῦσαν μαζί του. Τὸ αἶτημά τους αὐτὸ δέν ἱκανοποιήθηκε τότε πλήρως. Τὸ ἐπανέλαβαν καί πάλι μετὰ τὸν Β Παγκόσμιο Πόλεμο, μέ ἀντιπροσώπους τους στή Διάσκεψη Εἰρήνης στὸ Παρίσι τὸ 1946. Τότε ἡ Ἑλλάδα ἐνδιαφερόταν γιὰ λόγους ἀσφαλείας νά διαρρυθμιστοῦν τὰ ἐλληνοβουλγαρικὰ σύνορα. Ὁ Τύπος καί τὰ ραδιόφωνα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης στὶς ΗΠΑ προέβαλαν τὸ γεγονός.

Εἰδικότερα, ὁ διευθυντὴς τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τῆς Οὐάσιγκτον Albert Verner, ἔλεγε σέ μία ἐκπομπή: Ἐν ἀκόμη πρόβλημα μειονότητας παρουσιάστηκε σήμερον εἰς Οὐάσιγκτον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Πομάκων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀρχαία ἐλληνική φυλὴ, ἱστορουμένη ἀπὸ τὴν πρό τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐποχῆς. Οἱ Πομάκοι ποιοῦνται νῦν ἔκκλησιν πρὸς τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας (ΟΗΕ) καί πρὸς τὸ Ἀμερικανικὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον καί ζητοῦν τὴν διενέργεια δημοψηφίσματος, ἵνα ἐλευθερωθοῦν ἐκ τῆς Βουλγαρίας καί ἀπολαύσουν τὴν ἐλευθερίαν τὴν ὁποία ἀπολαμβάνουν οἱ Πομάκοι τῆς Ἑλλάδας. Ὁ τύπος ἐπίσης ἔγραφε : Τὸ παρελθὸν Σάββατον εἰς τὸ ξενοδοχεῖο Πενσυλβάνια ἔλαβε χώρα συνέντευξις πρὸς τούς ἀντιπροσώπους τοῦ Ἀμερικανικοῦ καί Ἑλληνικοῦ τύπου ἐκ μέρους τῶν κ.κ. Χάμηδ Χουσεῖν Βέη, πρώην βουλευτοῦ Ροδόπης, Χακὴ Σουλεῖμὰν Βέη, ἀποτελούντων ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπείαν τῶν Πομάκων Θράκης. Οἱ Πομάκοι ἐξέθεσαν πρὸς τὸν τύπον τὰς ἀπόψεις των καί τὰ δίκαιά των, ζητοῦντες τὴν ἔνωσιν

των μέ την Ελλάδα. Η προσπάθεια των Πομάκων δέν τελεσφόρησε διότι είχε προηγηθεί ή διανομή τής Εύρώπης μεταξύ των τριών μεγάλων δυνάμεων στή Γιάλτα, τόν Φεβρουάριο του 1944.

Η στάση των Πομάκων κατά τή συνθήκη τής Λωζάνης

Μετά τήν Μικρασιατική καταστροφή και τήν αναγκαστική έγκατάλειψη τής Ανατολικής Θράκης, άκολούθησε ή Συνθήκη τής Λοζάνης τής Έλβετίας τό 1923. Σέ μία κρίσιμη περίοδο των διαπραγματεύσεων τήν άνοιξη του 1923, ό ταγματάρχης του τουρκικού στρατού Φουάτ Βέης, κατόπιν συνεννοήσεως μέ τή βουλγαρική κυβέρνηση, συγκρότησε τουρκοβουλγαρικό θρακικό κομιτάτο, μέ σκοπό τή δημιουργία αντιπερισπασμοῦ στά νῶτα του ελληνικού στρατού. Βάση των σχετικών έπιχειρήσεων θά ήσαν οι Πομάκοι τής Βουλγαρίας, πού θά σχηματιζαν συμμορίες και εισήρχοντο στή Δυτική Θράκη. Τά σχέδια του κομιτάτου ματαιώθηκαν, διότι οι Πομάκοι άρνήθηκαν νά έπιτεθοῦν κατά τής Ελλάδας. Έπίσης είναι βεβαιωμένο ότι είχε άσκηθει πίεση τής βουλγαρικής κυβερνήσεως προς τους Πομάκους. Έπίσης, ό Φουάτ Βέης περιόδευσε πολλές φορές στά πομακοχώρια, συναντώντας τήν άρνηση των Πομάκων. Για τή στάση τους αυτή, πολλοί προύχοντες των Πομάκων δολοφονήθηκαν. Η συμπεριφορά αυτή των Πομάκων όφείλεται στό χαρακτήρα τους - δέν είναι ύπουλοι, ούτε καιροσκόποι - πού τους διαφοροποιεί από τους Τούρκους και τους Βούλγαρους.

Η ελληνική στάση

Τους Πομάκους, τους άπογόνους των αρχαίων Άγριάνων, τό έλλαδικό κράτος δέν τους έγκατέλειψε, αλλά τους έστειλε στήν άγκαλιά τής Τουρκίας, ή όποία θεωρεί ότι είναι προστάτης των μουσουλμάνων.

Τό 1954 ή ελληνική Κυβέρνηση ύποχρέωσε όλα τά μουσουλμανικά σχολεία νά όνομάζονται τουρκικά για νά πετύχει διάκριση από τά αντίστοιχα μουσουλμανικά τής Βουλγαρίας.

Τό 1955 δόθηκε έντολή στον έπιθεωρητή μουσουλμανικών σχολείων νά όργανώσει συνέδρια Πομάκων δασκάλων για τήν εισαγωγή του λατινικού αλφαβήτου, δηλαδή τής τουρκικής γλώσσας άφοῦ οι Νεοτούρκοι έχουν υίοθετήσει τό λατινικό αλφάβητο.

Η εισαγωγή του λατινικού αλφάβητου και τής τουρκικής γλώσσας στά σχολεία των Πομάκων όλοκληρώθηκε τό 1973.

Τό 1995, βάσει τουρκοελληνικής συμφωνίας διετάχθη από τήν ελληνική κυβέρνηση ό έπιθεωρητής μουσουλμανικών σχολείων Δύτ. Θράκης και συγκάλεσε τοπικά

συνέδρια Πομάκων δασκάλων μέ σκοπό νά τούς συστήσει ὅπως ἐγκαταλείψουν τήν ἀραβική (παλαιοτουρκική) γραφή καί νά χρησιμοποιοῦν τή λατινική. Ἐπίσης, τό Σεπτέμβριο 1973, ἐπισκέφθηκε τή Δυτ. Θράκη ὁ τότε πρέσβης τῆς Τουρκίας στήν Ἑλλάδα, Γκιουροῦν, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἐπιβολή τῆς λατινικῆς γραφῆς στούς μωαμεθανούς Πομάκους.

Μέχρι τό 1996 δέν ἦταν ἐλεύθερη ἡ πρόσβαση γιά τά πομακοχώρια καί γιά νά πᾶς ἀπό τήν πόλη τῆς Ξάνθης στά Πομακοχώρια ἔπρεπε νά περάσεις πρῶτα ἀπό τήν περιβόητη «μπάρα» (φυλάκιο γιά ἔλεγχο χαρτιῶν καί ἄδειας ἀπό τήν Ἀστυνομική Διεύθυνση Ξάνθης). Δηλαδή συνοριακός ἔλεγχος μέσα στήν Ἑλλάδα.

Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν ἦταν νά χαρίζουμε ὀλόκληρη τή μουσουλμανική μειονότητα τῆς Θράκης μέ τή φυλετική, γλωσσική καί τή θρησκευτική της ἀνομοιογένεια στούς σουλτάνους τοῦ νεοτουρκικοῦ ἐπεκτατισμοῦ.

Οἱ Πομάκοι ἔτειναν δυστυχῶς μέχρι τίς τελευταῖες δεκαετίες νά διαμορφώνουν τουρκική συνείδηση. Ἐπρόκειτο γιά ἕνα εἶδος γενοκτονίας, γιατί τά δικά μας λάθη στέλνουν τό λαό τῶν Πομάκων κατευθείαν στό στόμα τοῦ νεοτουρκικοῦ ἐθνικισμοῦ καθώς εὐρίσκοντο στό στόχαστρο τῆς Τουρκικῆς προπαγάνδας.

Στή Θράκη οἱ πράκτορες τῆς Τουρκίας ἔχουν ἐκμεταλλεῦτεϊ τίς δικές μας παραλείψεις καί ἔχουν ἐπιβάλει ἕνα ἰδιότυπο καθεστῶς ὀμηρίας στούς μουσουλμανικούς πληθυσμούς. Ἔχουμε φθάσει στό σημεῖο νά χαρίζουμε στό νεοτουρκικό καθεστῶς μία ἀνομοιογενῆ ἀπό κάθε ἄποψη μουσουλμανική κοινότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς ὀμάδες, τούς «τουρκογενεῖς», τούς Πομάκους καί τούς Ἀθίγγανους. Μουσουλμάνοι κατευθυνόμενοι ἀπό τόν Ἐπιτήδειο Οὐδέτερο, προσπαθοῦν νά ἐπιβάλλουν στούς Πομάκους νά μὴν μιλοῦν τήν μητρική τους γλώσσα. Ὡς χαρακτηριστικό παράδειγμα σημειώνεται τό γεγονός ὅτι στίς 15 Νοεμβρίου 1989, σέ συγκέντρωση γονέων καί κηδεμόνων τοῦ Σχολείου τοῦ Ἐχίνου καί σέ συνεργασία μέ τήν σχολική ἐφορία, συζητήθηκε ἡ ἀνάγκη νά ὀμιλοῦν οἱ μουσουλμανόπαιδες τῆς περιοχῆς τήν τουρκική καί ὄχι τήν πομακική στούς δημόσιους χώρους. Σκοπός τῆς Τουρκίας ἦταν καί εἶναι νά ἐξαφανισθεῖ ἡ πομακική καί νά κυριαρχήσῃ ἡ τουρκική στούς μουσουλμάνους.

Κιζηλμπάσηδες

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ Κιζηλμπάσηδες Πομάκοι, ἐπειδή ἡ αἵρεσή τους ἐμφανίζει κοινά χαρακτηριστικά τόσο πρὸς τήν χριστιανική πίστη ὄσο καί πρὸς τίς ἀρχαῖες μυστηριακές τελετές. Ζοῦν καί δραστηριοποιοῦνται στήν περιοχή Μεγάλου Δερείου - Ρούσσας, ὅπου ὑπάρχει ἀποδεδειγμένη συνέχεια τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας τουλάχιστον ἀπό τό 1100 π.χ. Αὐτό ἀποδεικνύεται ἀπό τήν

βραχογραφία μέ τά έγχάρακτα σχέδια άλλα και άπό τούς μεγαλιθικούς τάφους τύπου Dolmen , πού βρίσκονται στή Ρούσσα.

Πολλοί έρευνητές ύποστηρίζουν πώς οι Πομάκοι πού λέγονται και Άχριάν είναι άπόγονοί τοϋ άρχαίου Θρακικού φύλου τών Άγριάνων. Άλλοι λένε πώς οι Κιζηλμπάσηδες έχουν σχέση μέ τούς Έρεθρίνους. Όπως και νά έχουν τά πράγματα, οι Κιζηλμπάσηδες χιλιάδες χρόνια κρατούν κλειστά τά στόματά τους σχετικά μέ τή μυστηριακή λατρεία τους. Σταυρώνουν τό ψωμί όταν τό κόβουν, κεντάνε σταυρούς στό κάτω μέρος στίς κάλτσες τους, πίνουν νερό άπό τά άγιάσματα και έπισκέπτονται χριστιανικά ξωκλήσια, τρώνε χοιρινό και πίνουν οίνοπνευματώδη σέ αντίθεση μέ τούς όμόθηρσκούς τους. Η γλώσσα τους είναι σλαβική μέ πολλές άρχαιοελληνικές λέξεις.

Στήν περιοχή τοϋ νομοϋ Έβρου, κατοικοϋν Κιζηλμπάσηδες Πομάκοι. Όνομάζονται έτσι γιατί είναι αίρετικοί μουσουλμάνοι πού ύποχρεώθηκαν μετά τό βίαιο έξισλαμισμό τους νά φοροϋν κόκκινο σκούφο. Η αίρεση αύτή είναι μπεκτασική και ή περιοχή πού κατοικοϋν περιλαμβάνει τά παρακάτω χωριά και οικισμούς : Κόρυμβος, Σιδηρῶ, Μικρό και Μεγάλο Δέρειο, Ρούσσα, Άνω και Κάτω Μικράκιο, Κισσός, Μεσημέρι και Ούράνια.

Τό έορτολόγιό τους σύμφωνα μέ τόν καθηγητή Εϋστράτιο Ζεγκίνη, έχει πολλές όμοιότητες μέ τό χριστιανικό και πολλές γιορτές τους συμπίπτουν μέ τό παλιό ήμερολόγιο. Τήν περίοδο τών Χριστουγέννων γιορτάζουν τό Τζέμ, πού περιλαμβάνει έξομολόγηση, οίνοποσία και χορό, ένῶ κατηγοροϋνται ότι προβαίνουν σέ όργια μετά αύτοϋ.

Πηγή: agiazoni.gr